

UOT: 069.02:929

Nəzmin CƏFƏROVA
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası,
sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru,
nazminjafarova@gmail.com

ŞUŞADA CABBAR QARYAĞDIOĞLUNUN EV MUZEYİNİN YARADILMASI PERSPEKTİVLƏRİ

ПЕРСПЕКТИВЫ СОЗДАНИЯ ДОМА-МУЗЕЯ ДЖАББАРА ГАРЬЯГДЫОГЛЫ В ШУШЕ

PROSPECTS OF CREATING OF THE HOUSE-MUSEUM OF JABBAR QARYAGDIOGLU IN SHUSHA

Xülasə: Məqalədə dövlət başçısı İlham Əliyev tərəfindən Azərbaycan mədəniyyətinin paytaxtı elan edilmiş Şuşanın respublikanın mədəni həyatındakı xüsusi yerindən söhbət açılır və burada yaradılacaq yeni muzeylər sırasında musiqi profilli muzeylərin əhəmiyyətindən bəhs edilir. Mədəni turizmin, xüsusilə də musiqi turizminin inkişafında əhəmiyyətli rol oynaya biləcək Cabbar Qaryağdioğlunun Ev Muzeyinin yaradılması perspektivlərindən danışan müəllif sözlügedən muzeyin ekspozisiyasının gələcəkdə istifadə oluna biləcək ilkin konsepsiyasını təqdim edir.

Açar sözlər: mədəniyyət, musiqi, turizm, Şuşa, Cabbar Qaryağdioğlu.

Abstract: The article tells about the special place of the city of Shusha, which was declared by the head of state İlham Aliyev as the cultural capital of Azerbaijan, in the cultural life of the republic, as well as the importance of creating new music museums here. Speaking about the prospects of creating the House-Museum of Jabbar Qaryagdioglu, which will take an important place in the development of cultural and especially musical tourism, the author presents the primary concept of the exposition of the said museum, which can be used in the future.

Keywords: culture, music, tourism, Shusha, Jabbar Qaryagdioglu.

Резюме: В статье повествуется об особом месте города Шуша, который был объявлен главой государства Ильхамом Алиевым культурной столицей Азербайджана, в культурной жизни республики, а также о необходимости создания здесь новых музыкальных музеев. Го-

вора о перспективах создания Дома-музея Джаббара Гарьягдыоглы, который займет важное место в развитии культурного и в особенности музыкального туризма, автор представляет первичную концепцию экспозиции указанного музея, которая может быть использована в будущем.

Ключевые слова: культура, музыка, туризм, Шуша, Джаббар Гарьягдыоглы.

*Kim oxuya bilmirsə o, şuşalı deyil
Sergey Yesenin [10, s. 3]*

2020-ci ilin payızında Azərbaycanın gözəl guşələrindən biri – Qarabağ işğaldan azad edilib. Regionda lazımi infrastrukturun yaradılması ilə yanaşı mədəni və arxeoloji irsin, zərər çəkmiş və dağıdılmış abidələrin, muzeylərin, kitabxanaların və digər mədəniyyət ocaqlarının bərpası işinə başlanılıb. Bütün bu məkanların bərpası ilə yanaşı, bölgədə müasir tələblərə uyğun yeni muzeylər və digər mədəniyyət müəssisələri yaradılacaq. Müharibədən sonrakı vəziyyəti, bir sıra ölkələrin Azərbaycana qarşı qərəzli mövqeyini nəzərə alaraq bizim bir hədəfimiz var: Ermənistan tərəfinin yaydığı stereotipləri, təhrifləri, yalanları işfə edərək doğru məlumatları beynəlxalq ictimaiyyətə, geniş kütlələrə çatdırmaq. Muzeylər bu işdə əvəzsiz rol oynayır.

Dünyada mədəni turizmin sürətlə inkişaf etdiyi bir dövrdə muzeylərin inkişaf etdirilməsi və müasir tələblərə uyğun yeni muzeylərin yaradılması xüsusi önəm daşıyır. Mədəni turizmin perspektivlərindən bəhs edərək müttəxəssislər onun ölkə və bütövlüklə regionun ictimai və iqtisadi inkişafı üçün əhəmiyyətini vurğulayır. Bu növ turizm vergi gəlirlərinin artırılması, vətəndaşların rifahı və sağlamlığının yaxşılaşdırılması, kiçik xalqların mədəniyyətinin dirçəldilməsi, ətraf mühitin qorunması və s., habelə məşğulluğun təmin olunması, əhəlinin həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması, kənd təsərrüfatı məhsullarının satışı üçün bazarın genişləndirilməsi, regionda mədəni asudə vaxtın təşkili, xalqların intellektual potensialının yüksəldilməsi və s. bu kimi imkanlar vardır [11, s. 97].

Fikrimcə, yeni yaradılacaq muzeylər sırasında Qarabağın bir neçə şəhərinin tarixi muzeyləri də yer almalıdır. Əlbəttə ki, ilk növbədə Azərbaycan mədəniyyətinin, musiqisinin, poeziyasının mərkəzlərindən biri olan Şuşa şəhərinin tarixi muzeyi yaradılmalıdır. Sözlügedən muzeyin konsepsiyası hazırlanaraq elmi jurnala təqdim edilib və bir neçə kütləvi informasiya vasitəsində nəşr olunub, müəlliflik hüququna malikdir. Yaradılacaq muzeyin bölmələrində şəhərin salınma tarixindən başlayaraq bütün mühüm tarixi hadisələr, Şuşanın arxeoloji və memarlıq irsi, təsviri incəsənət, ədəbi məclislər,

elm və təhsil, ədəbiyyatın inkişafı, Şuşa xalçaçılığı, "Qafqazın konservatoriya"sının Azərbaycanın və bütövlüklə dünya musiqi tarixinə verdiyi töhfələrə dair materiallar və s. nümayiş etdirilməlidir.

Bir məqamı xüsusi qeyd etmək lazımdır: 44-günlük Vətən müharibəsi dövründə işğalçı ölkənin vətəndaşları ilə sosial şəbəkələr vasitəsilə çoxsaylı mübahisələr, müzakirələr aparılıb. Məlumdur ki, əzəldən azərbaycanlıların sıx yaşadığı şəhərlərdən biri olmasına baxmayaraq Şuşa ermənilər tərəfindən də bir növ sakral dəyər kəsb edən məkandır. Hətta İnternet vasitəsilə rus dilində «Город Илыва» ("Şuşa şəhəri") yazıb axtarış verərək on mələmlərin arasında mütləq şəhərimizin erməni dilində adı və yaranmasının ermənilər tərəfindən yayılan versiyası da qarşımıza çıxır. Sözlügedən müzakirələr zamanı Ermənistan tərəfinə bir sual verməklə mübahisələrə son qoymaq olardı, elə indi də olur: "Zəhmət olmasa, Şuşa şəhərində doğulan məşhur erməni əsilli şairlərin, bəstəkarların, memarların və s. adlarını sadalayın". Yəni, bütün yayılan versiya və təhrirlərə baxmayaraq bir danılmaz fakt mövcuddur: Şuşa şəhəri heç bir vaxt ermənilərin sıx yaşadığı məkan olmayıb. Əks təqdirdə bu sual qonşularımızı bu qəddər çətinə salmazdı. Axı niyə Mir Möhsün Nəvvabdan Üzeyir Hacıbəyliyədək, Xurşidbanu Natəvandan Süleyman Ələsgorovadək, Cabbar Qaryaqdıoğludan Xan Şuşinskiyədək onlarla elm və mədəniyyət xadimlərinin əksəriyyəti azərbaycanlıdır? Sual ritorikdir... [2, s. 7]

Sadələndirən məqamları nəzərə alaraq Şuşa şəhərinin tarixi muzeyinin yaradılmasını prioritet məsələ hesab edirik. Bütün layihələrimizdə olduğu kimi bu muzeyi də müasir standartlara uyğun yaratmağı mütləq sayırıq. Bir daha qeyd etmək yerinə düşər ki, XXI əsrdə XIX əsrin klassik muzeylərinə bənzər məkanlar yaratmaq olmaz. Lakin texnoloji nailiyyətlərə və dinamiklik prinsipinə əsaslanan muzeylərdə mütləq şəkildə Azərbaycan və ümumilikdə Şərq koloriti öz əksini tapmalıdır. Muzeylərin fəaliyyətində multimedia texnologiyalarından istifadə həm dinamik və interaktiv proqram və sərğilərin istər respublikamızın bölgələrində, istər də ölkənin hüdudlarından kənarında nümayişinə geniş imkanlar yaradacaq, həmçinin də virtual muzeyin tez bir zamanda ərsəyə gəlməsində əhəmiyyətli rol oynayacaq. Dünyada belə bir təcrübə də mövcuddur: öncədən virtual muzey yaradılır, müvafiq məkan ərsəyə gələndən sonra isə ənənəvi muzey təşkil olunur. Hər iki halda multimedia texnologiyalarının tətbiqi labüddür [1, s. 8].

Bu zaman bir mühüm məsələyə diqqət yetirmək lazımdır. Tədqiqatçılar muzey işində yeni, o cümlədən rəqəmsal texnologiyaların tətbiqinin zəruriliyini qeyd edərək vurğulayırlar ki, həmin texnologiyalar muzey əşyasından üstün olmalıdır. Yeni texnologiyalar əşya və ya abidənin dərk edilməsi və hərtərəfli öyrənilməsinə təkan verməlidir. Lakin bu vasitələrin muzey əşyasını əvəz etməsi yolverilməzdir: "Mədəni dəyərlərin və tarixi irsin

qorunub saxlanması, ümumbəşəri mənəvi ideaların formalaşdırılması, tarixi yaddaşın gələcək nəsillərə ötürülməsi prinsiplərini özündə ehtiva edən muzeylərin çoxsaylı və müxtəlif özlünlükdə üsulları mövcuddur. İctimai yaddaş və simalar saxlanıcı, məbəd və forum, məktəb və universitet, elmi-tədqiqat institutu və istehsalat emalatxanası, kitabxana və arxiv, teatr və klub, mədəniyyət abidəsi və nəhayət müəssisə – bütün bunların qarşılıqlı əlaqəsi, bir-birini tamamlaması və kompleks şəkildə fəaliyyətinə muzey deyilir. Əcdadların təcrübəsini gələcək nəsillərə ötürən, fəaliyyətini quruculuğa, cəmiyyətlərin təkmilləşməsinə yönəldən, maarifçilik missiyasını yerinə yetirərək bəşəriyyətin tarixi şüurunun formalaşdırıcı muzeylər hər bir sosial-siyasi paradigmadə, hər hansı qlobal prosesdə öz fərdliliyini tapmalı, ictimai yaddaş qoruyub saxlamalı və maarifçilik missiyasını yerinə yetirməlidir. Bu məsələ muzey kadrlarının yetişdirilməsində əsas amil olacaqsə biz muzeyi sosial institut kimi qoruyub saxlaya biləcəyik. Əks halda, yəni müasir qlobal çağırışların ümumi axarına düşülmədən qoşulsaq muzey anlayışını itirərək yalnız xidmət göstərən quruma çevrilə bilərik" [8, s. 256].

Muzeyşünas alimlərin fikrincə, muzeylərin maarifçilik fəaliyyətinə və muzey pedaqogikasının inkişafına marağın artdığı dövrə real muzey məkanında əyləncə və rekreasiya texnologiyalarından daha geniş istifadə edilir: "Dünya turizm sənayesinin sürətli inkişafı muzey resurslarının əsas tətbiq istiqamətlərini müəyyən edib. Turizm fəaliyyəti çərçivəsində muzey çox vaxt ekskursiya proqramının bir hissəsi kimi çıxış edir ki, belə olan halda da zaman məhdudiyəti yaranır. Mütəxəssislər muzeylər tərəfindən aparılan maarifçilik işinin beş əsas istiqamətini³ qeyd edir. Turizm sahəsində bu istiqamətlərin ikisi daha sürətlə inkişaf edir: məlumatlandırma və istirahət" [9, s. 105].

Mədəni turizmin bir növü də musiqi turizmidir. Dünyanın müxtəlif yerlərində bu növ turizmin inkişafına təkan verən musiqi festivalları, konsertlər və s. təşkil olunur. Azərbaycanda da bu sahədə bir sıra beynəlxalq tədbirlər ölkəyə turistləri cəlb edir. Qəbələ Musiqi Festivalı, "Muğam Dünyası" Beynəlxalq Musiqi Festivalı, "İpək yolu" Beynəlxalq Musiqi Festivalı, Üzeyir Hacıbəyov Beynəlxalq Musiqi Festivalı, Mstislav Rostropoviç adına Beynəlxalq Musiqi Festivalı və digərləri bu qəbilədən olan tədbirlərdəndir [6]. Tədbirlərə qatılan turistlər təbii ki, gəldikləri məkanların muzeyləri, görməli yerləri ilə maraqlanır, mədəniyyət ocaqlarını ziyarət edirlər.

AMEA-nın Memarlıq və İncəsənət İnstitutunun Azərbaycan musiqisinin tarixi və nəzəriyyəsi şöbəsinin müdiri, Əməkdar incəsənət və elm xadimi, akademik Zemfira Səfərovanın qeyd etdiyi kimi, "dünyada bir neçə şə-

³ Muzey pedaqogikasının beş əsas istiqaməti: məlumatlandırma, təlim, ünsiyyət, yaradıcılığa olan tələbatın ödənilməsi və rekreasiya (istirahət).

hər var ki, musiqi onun hər daşına, qalasına, ab-havasına hopmuşdur. Belə şəhərlərdən Avstriyanın Vyana, İtaliyanın Neapol, Azərbaycanın da Qarabağın Şuşa şəhəridir” [7].

Akademikin “Qafqazın konservatoriyasının” 270 illiyinə həsr etdiyi “Şuşa Azərbaycan musiqisinin qalasıdır” («Шуша – жемчужина азербайджанской музыки») adlı kitabında vurğulan ki, “MİR Möhsün Nəvvab, Xərrat Qulu, Hacı Hüsü, Sadiqcan, Məşədi İsi, Əbdülbağı Zülalov (Bülbülcan), Cabbar Qaryağdıoğlu, Keçəçioğlu Məhəmməd, Məşədi Məmməd Fərzaliyev, İslam Abdullayev, Seyid Şuşinski, Bülbül, Zülfi Adıgözəlov, Xan Şuşinski, Məşədi Cəmil Əmirov, Qurban Pirimov kimi gözəl musiqiçi və ifaçıların, Üzeyir Hacıbəyli, Zülfüqar Hacıbəyov, Fikrət Əmirov, Niyazi, Əfrasiyab Bədəlbəyli, Sultan Hacıbəyov, Əşrəf Abbasov, Süleyman Ələsgərov, Vasif Adıgözəlov kimi tanınmış bəstəkarlarımızın, dünya şöhrətli müğənni Rəşid Behbudovun və digərlərinin vətəni olan Şuşa haqlı olaraq Azərbaycan musiqisinin beşiyi sayılır” [10, s. 3].

Məhz buna görə də Şuşada vaxtilə bir sıra musiqi profilli muzeylər yaradılıb. Hazırda bu muzeylərin də bərpası və dirçəldilməsinə dair işlərə start verilib. Məlumdur ki, yaxın gələcəkdə burada digər tədbirlərlə yanaşı beynəlxalq musiqi festivalların keçirilməsi planlaşdırılır. Bunu nəzərə alaraq mövcud olmuş musiqi profilli muzeylərin bərpası və yeni muzeylərin təşkili böyük aktuallıq kəsb edir. Düşünürük ki, Şuşada musiqi irsinə aid muzeylərin təşkili zamanı müxtəlif mənbə və nəşrlərlə yanaşı yuxarıda qeyd etdiyimiz elmi əsərdə təqdim olunan materiallar da geniş istifadə edilməlidir.

Şuşada yaradılmasını çox arzuladığımız görkəmli ustad-xanəndə, geniş səs diapazonunun sahibi, Azərbaycan muğam üslubunun yaradıcısı, cari ildə 160-illiyi qeyd edilən Cabbar Qaryağdıoğlunun Ev Muzeyində xanəndənin həyat və çoxşahəli yaradıcılığının bütün mərhələləri əks olunmalıdır. Təbii ki, bu muzeydə də stend və vitrinlərlə yanaşı foto, fono və video materialların nümayişi üçün müxtəlif multimedia vasitələri qurulmalı, 3 D məktəllər yer almalı, holoqramlı ekranlar və s. yerləşdirilməlidir.

Tarixilik prinsipinə uyğun olaraq ekspozisiyada ilk öncə o dövrdə Şuşanın ümumi mədəni və xüsusilə musiqi həyatının panoraması təqdim edilməlidir. XIX əsrdən yaranmağa başlayan və Azərbaycan muğam sənətinin inkişafında aparıcı rol oynayan musiqi məclislərinin fəaliyyəti (Şamaxıda – Mahmud ağa Əhməd ağa oğlu, Şuşada – Xərrat Qulu Məhəmmədəoğlu, MİR Möhsün Nəvvab, Hacı Hüsü, Xursidbanu Natəvan, Bakıda – Məşədi Məlik Mansurov və s.), Məşədi Zeynal, Məşədi Cəmil Əmirov, Şirin Axundov, Qurban Pirimov və digər məşhur tar ifaçılarının müəllimi olan görkəmli tar ifaçısı Sadiqcanın, tanınmış xanəndələrin yaradıcılığı – bölmədə bütün bu məsələlər öz əksini tapmalıdır.

“Şuşa Azərbaycan musiqisinin qalasıdır” əsərində çoxsaylı xatirələr yer alır, Qaryağdıoğlunun həmkarlarının yaradıcılığı, XIX əsrin sonlarında Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin təşəbbüsü ilə Şuşada təşkil olunan teatr tamaşaları və Azərbaycanda teatr sənətinin gələcək inkişafı, Şuşada, Bakıda və digər şəhərlərdə Haqverdiyevin rəhbərliylə keçirilən “Şərq konsertləri” və “Şərq axşamları”, XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan xanəndələrinin sənətlərinin qramofon vallarına yazılması barədə ətraflı bəhs edilir, Şuşa və bütövlüklə Qarabağın o dövrdəki mədəni həyatının dolğun mənzərəsi təqdim olunur: “XIX əsrin ikinci yarısında bütövlüklə Qarabağda, xüsusilə də Şuşada xanəndə və sazəndə sənəti olduqca inkişaf etmişdi. Azərbaycanın digər şəhərlərlə müqayisədə Şuşada daha çox musiqiçi, ifaçı, xanəndə və tar ifaçıları vardı. O dövrün Şuşası musiqimizin beşiyi və mərkəzi olaraq Azərbaycan musiqisinin inkişafına təkan verdi” [10, s. 145].

Muzeyin bölmələrində Cabbar Qaryağdıoğlunun Şuşada ilk çıxışları, o dövrün görkəmli xanəndələri tərəfindən qəbul olunması, el arasında tanınb sevilməsi, qardaşları ilə birlikdə dini məclislərdə çıxışları, habelə teatr quruluşlarında iştirakı, Şuşada, daha sonra isə Bakıda təşkil olunan “Şərq konsertləri”ndə çıxışları və s. haqqında materiallar sərgilənməli, multimedia resursları vasitəsilə müvafiq ekskursiya proqramlarına uyğun müxtəlif kompozisiyalar təqdim olunmalıdır. Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, Cabbar Qaryağdıoğlu həm də Azərbaycan opera sənətinin ilk ifaçılarından biri olub: “1897-ci ildə Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev tərəfindən Şuşada hazırlanan “Məcnun Leylinin qəbri üstündə” musiqili səhnəciyində Cabbar Qaryağdıoğlu yaratdığı Məcnun rolu ilə həm də operamızın ilk aktyoru oldu. Sonralar Üzeyir Hacıbəyli Şərqin ilk operası barədə yazırdı: «Leyli və Məcnun» operasının yazılışına məndə 1907-ci ildə başlamağıma baxmayaraq, bu operanın yaranması fikri rəhbər hələ 1897-1898-ci illərdə, 13 yaşında ikən Şuşa şəhərinin musiqi həvəskarları tərəfindən tamaşaya qoyulan “Məcnun Leylinin qəbri üstündə” musiqili faciəsinə görə oyanmışdır”. 1911-ci ildə isə Cabbar Qaryağdıoğlu Bakıda “Nikitin qardaşlarının teatri”ndə “Fərhad və Şirin” operasının ilk tamaşasında Fərhad rolunu ifa edir” [5, s. 7].

XX əsrin əvvəllərində Cabbar Qaryağdıoğlu tarzən Mirzə Fərəc Rzaoğlu və kamança ifaçısı Dəmirçi Qulu ilə muğam üçlüyü, az sonra isə tarzən Qurban Pirimov və kamança ifaçısı Səşə Oqanezəşvili ilə ikinci muğam üçlüyü yaradaraq nəinki Azərbaycanda, bütünlükdə Cənubi Qafqaz, Orta Asiya və Yaxın Şərq ölkələrində tanınır. Cabbar Qaryağdıoğlu 500-dən artıq xalq mahnısını hafizəsində, yaddaşında saxlayıb, onlardan 300-dən çoxunu fonovalaya yazdırıb. Xanəndənin özünün bəstələdiyi və sözlərini qoşduğu mahnılar çoxdur. Onlardan “İrəvanda xal qalmadı”, “Nə baxırsan yanı-yanı”, “Bu gələn yara bənzer”, “Qarabağda bir dənəsən”, “Qalada yatmış idim”, “Tiflisin

yolları”, “Bülbüllər oxur”, “Yeri, dam üstə yeri”, “Naxçıvanın gədəyindən aşaydım” və s. göstərmək olar. Not savadı olmadığına görə bu yolla o, öz mahnılarını itib-batmaqdan xilas edib. 1906-cı ildə Riqada özünün səsinə ilk dəfə vala yazdırılan məhz Cabbar Qaryaqdioğlu olub [7]. Muzeydə bu haqda materiallar, həmçinin Azərbaycan xanəndələrinin səs yazıları haqqında məlumatlar yer almalıdır.

1906-1915-ci illərdə “Qrammofon”, “Sportrekord”, “Ekstrafon” səhmdar cəmiyyətləri Şərqi məşhur xanəndələrinin səslərini qrammofon vallarına yazıblar. Onların dəvəti ilə Cabbar Qaryaqdioğlu özünün üçlüyü ilə – tarzan Qurban Pirimov və kamançaçalan Saşa Oqanezaşvili ilə bərabər Moskva, Kiyev və Varşava şəhərlərinə gedərək səsinə qrammofon valına yazdırıb. Bu valların musiqimizin tarixində çox böyük rolu məlumdur. Bu firmalar qrammofon vallarının kataloqu da kitabça şəklində çap etdirib. Bu kitabçada vallarda ifa edilən muğam və təsniflərin adları, onların kataloq nömrələri də göstərilib. Kataloqun birinci səhifəsində Qaryaqdioğlunun şəklinin altında “Məşhur xanəndə Cabbar Qaryaqdioğlu Şuşalı” yazılıb. Cabbar Qaryaqdioğlunun təşkil etdiyi üçlük (trio) Şərqi məşhur idi. Bu üçlüyü Əfrasiyab Bədəlbəyli “əzəmətli orkestr” kimi dəyərləndirib. Görkəmli rus musiqişünası V.Vinoqradov isə həmin trionun rolunu və bədii əhəmiyyətini birinci dərəcəli Avropa ansamblları ilə müqayisə edib [4, s.7].

Akademik Z.Səfərova öz kitabında qeyd edir ki, 2005-ci ildə “Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları” Fondu və Birinci ledi Mehriban Əliyevanın şəxsi təşəbbüsü ilə Qarabağ xanəndələrinin səs disklərindən ibarət albom hazırlanıb. Bu zaman qrammofon vallarına yazılan səslərin rəqəmsal bərpası həyata keçirilib [10, s. 156]. Təbii ki, bu kimi materiallar yaradılacaq muzeyin fondu və ekspozisiyasında öz layiqli yerini tapmalıdır.

Muzeydə Cabbar Qaryaqdioğlunun böyük rus opera ifaçısı Fyodor Şalyapın (1900), tanınmış bəstəkar Reynqold Qlier (1923-cü ildə R.M.Qliyer opera yazmaq üçün Bakıya dəvət edilir. O, xalq dastanı “Aşıq Qərib”in əsasında “Şah Sənəm” operası üzərində işləməyə başlayanda Cabbar Qaryaqdioğlu ona böyük yaradıcılıq köməyi göstərib. Qaryaqdioğlunun musiqi folklorundan oxuduğu fraqmentlər bəstəkar tərəfindən ustalıqla işlənilib və “Şah Sənəm” operasında istifadə edilib [7]), xanəndəni dinləyəndən sonra onu “Şərqi musiqisinin peyğəmbəri” [3, s. 49] adlandıran görkəmli şair Sergey Yesenin (1924) ilə görüşlərindən ətraflı söhbət açılmalıdır.

Digər bölmə Cabbar Qaryaqdioğlunun pedaqoji fəaliyyətinə həsr olunmalıdır. Bu sahəyə kitabında xüsusi yer ayıran Zemfira Səfərova qeyd edir: “O böyük xanəndə məktəbi yaradıb. Onun yetirmələri arasında Seyid Şuşinski, Bülbül, Davud Səfiyarov, Zülfü Adıgözəlov, Xan Şuşinski, Cahən Talışinskaya, Yəvər Kələntərli, Mütəllib Mütəllibov, habelə Şəkili Ələ-

gər, Malıbəyli Həmid, Zəbul Qasım, Məcid Behbudov, Seyid Mirbabayevin adlarını çəkmək olar” [10, s. 200]. Bu bölmədə Cabbar Qaryaqdioğlunun yetirmələrinin yaradıcılığı, xanəndə haqqında həm tələbələrinin, həm də onunla təmasda olan elm və mədəniyyət xadimlərinin xatirələri, habelə Qaryaqdioğlunun adının əbədiləşdirilməsi, ona həsr edilən muğam müsabiqələri və s. haqqında materiallar yer almalıdır.

Bir bölmə isə Cabbar Qaryaqdioğlunun elmi fəaliyyətini əhatə etməlidir. Akademik Qaryaqdioğlunun “Keçmiş Azərbaycan musiqisi haqqında xatirələr” adlı əsərindən söhbət açaraq onu “istedadlı folklorşünasın musiqimiz haqqında ciddi və monumental əsəri” adlandırır. Zemfira Səfərova yazır: “Bu əsər muğam sənətini öyrənənlər üçün nəzərdə tutulub. Muğam ifaçıları üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən əsər onlar üçün əsl dərslikdir. Buna görə də bu əsəri mütləq nəşr etdirmək lazımdır” [10, s. 216]. Muzeydə müvafiq texnologiyalar vasitəsilə bu əlyazmanın görüntülərini təqdim etmək, habelə əsərdə yer alan qəzəl və təsniflərdən nümunələr səsləndirmək yerinə düşər.

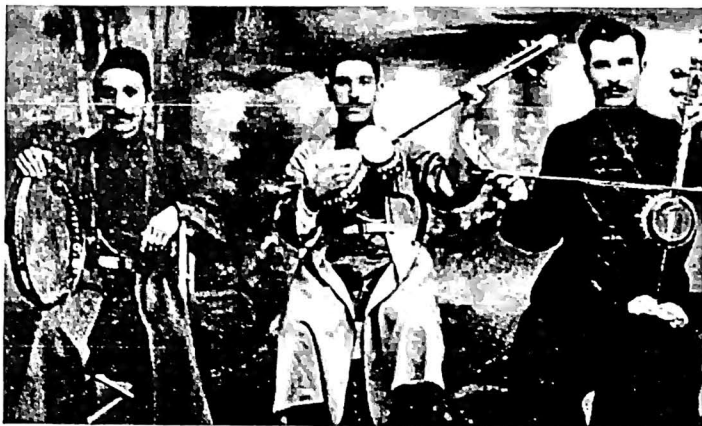
Yaradılacaq muzeyin bir bölməsi də Cabbar Qaryaqdioğlunun ailəsinə həsr olunmalıdır. Bakıdakı evi, həyat yoldaşı, övladları haqqında foto, fon, video materiallar, qızı Şəhla xanıma yazdığı üç mahnının səs yazıları (“Pambıq mahnısı”, “Vur çəkici”, “Bəsti”) və s.

Beləliklə, Şuşada Cabbar Qaryaqdioğlunun Ev Muzeyinin yaradılması həm musiqi irsimizin önəmli bir parçasının təbliği, həm mədəni, xüsusilə də musiqi turizminin inkişafı, həm də regionun iqtisadi dirçəldilməsinə yönələn bir tədbir baxımından zəruri və əlverişlidir. Avstriyada Musiqi Evi, Yamaykada Bob Marlinin Muzeyi, Polşada Friderik Şopenin Ev Muzeyi, İngiltərədə Bitlz Qrupunun Tarixi Muzeyi, ABŞ-da Rok və Soul Musiqisi Muzeyi və bir çox digər muzeylər hər il dünyanın müxtəlif ölkələrindən minlərlə turistlərin özünə cəlb edir. Respublikamızda da musiqi profili muzeylər fəaliyyət göstərir: Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi, Üzeyir Hacıbəylinin və Qara Qarayevin ev muzeyləri, Niyazinin, Bülbülün, Vəqif Mustafazadənin xatirə muzeyləri, Aşıq Hüseyn Bozalqanlı adına Azərbaycan Aşıq Sənəti Dövlət Muzeyi və s. Vaxtilə Şuşada Üzeyir Hacıbəylinin, Bülbülün, Mir Möhsün Nəvvabın ev muzeyləri fəaliyyət göstərib. Hazırda digər mədəniyyət ocaqları ilə yanaşı bu məkanların da bərpası işinə başlanılıb. Düşünürük ki, bu muzeylər sırasında Cabbar Qaryaqdioğlunun Ev Muzeyini də yaratmaqla gələcəkdə biz, turistlər üçün müstəqil bir ekskursiya proqramı hazırlaya bilərik. Qeyri-neft sektorunun inkişafının dövlətin qarşısına qoyduğu prioritet vəzifələrdən olduğunu nəzərə alaraq qeyd etməliyik ki, bu kimi turizm sahələrinin hərtərəfli inkişafı, müvafiq ekskursiya marşrutları və proqramların yaradılması Azərbaycanın iqtisadi və mədəni tərəqqisi üçün zəruri və olduqca lazımı məsələdir.

Ədəbiyyat

1. Cəfərova N. Şuşanın tarixini muzeyə çevirək. "Elm" («Наука») qəzeti, 2021, 22 yanvar.
2. Cəfərova N. Tarixi yaddaşımızın şəhəri – Şuşa. "Xalq qəzeti", 2021, 17 yanvar.
3. İsaخانlı İ. Bir daha Yeseninlə Cabbar Qaryağdıoğlunun görüşü haqqında. "Xəzər-Xəbər" jurnalı. Bakı, Xəzər universiteti, 2011, № 301. S.48-51.
4. Səfərova Z. Şorq musiqisinin peyğəmbəri. "525-ci qəzet", 2011, 31 mart.
5. Vahid T. Şorq musiqisinin peyğəmbəri. "Mədəniyyət" qəzeti, 2011, 22 aprel.
6. Musiqi festivalları. https://www.azerbaijans.com/content_1746_az.html
7. Səfərova Z. Cabbar Qaryağdıoğlu yaradıcılığında innovasiya özəllikləri. <https://525.az/news/166376-cabbar-qaryagdioglu-yaradiciliginda-innovasiya-ozellikleri-yazi>
8. Решетников Н. Музей и проблемы современности // Музейное дело и туризм как факторы развития российской глубинки: материалы II Всерос. науч.-практ. форума (10–13 сентября 2015 г.) / МБУК «Тотемское музейное объединение» / Под общ. ред. А.А.Чернеги. Тотьма: МБУК «Тотемское музейное объединение», 2015. С. 250-257.
9. Сапанжа О. Туризм в современном музее: философия просвещения, технология развлечения // Вопросы музеологии. 2010. № 3. С. 103–106.
10. Сафарова З. Шуша – цитадель азербайджанской музыки. Баку, «Элм», 2020. 236 с.
11. Старкова И., Доржиева Р., Комарова А. Особенности культурного туризма и его значение в развитии региона // Вестник Бурятского государственного университета. Экономика и менеджмент. Улан-Удэ: Издательство Бурятского государственного университета им. Доржи Банзарова, 2018. Выпуск 4. С. 93-98.

Məqalə yazma qaydaları

1. Məqalə müəllifinin adı, soyadı, iş yeri, e-mail adresi yuxarıda sağda "B" kursivlə yazılmalıdır.

2. Məqalənin adı mətnin ortasında üç dildə yazılmalıdır (məqalə ingilis, rus və ya türk dilində yazıldığı təqdirdə, onun adı Azərbaycan dilinə tərcümə edilməlidir).

3. Məqalənin üç dildə 50-100 sözdən ibarət xülasəsi (*abstract*) və 5-10 sözdən ibarət açar sözləri (*key words*) olmalıdır (məqalə ingilis, rus və ya türk dilində yazıldığı təqdirdə, onun xülasə və açar sözləri Azərbaycan dilinə tərcümə edilməlidir).

4. Məqalə "Times New Roman"-da, 12 şriftlə yazılmalıdır.

5. Mətn Microsoft Word proqramında (2003/2007) və A4 kağız formatına görə tərtib edilməli, kənar boşluqlar 2,5 x 2,5, alt və üst boşluqlar 1, 5 cm olmalıdır.

6. Paraqraflar: "o" cm aralıqda; sətirarası: "tək" olmalıdır

7. Ədəbiyyat siyahısının tərtibi qaydaları barədə nümunələr:

a) *kitab*: Tahirli A. Bütün türklərin tərcümanı. Bakı, 2011, s. 193

b) *arxiv*: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Arxivi (ARDA), f. 3172, s.1, i. 2, v. 39

c) *qəzet*: "Azərbaycan" qəzeti, 1997, 9 iyun

d) *internet*:<http://jurnal.meclis.gov.az/news.php?id=390>, (27.11.2012)

8. Sitat gətirmə qaydaları: ədəbiyyat siyahısındakı ədəbiyyatın sıra sayı, əsərdən götürülən sitatın səhifəsi göstərilməlidir. *Nümunə*: [5, s. 23]

9. Məqalə 5-12 səhifə həcmində olmalıdır

10. Məqalələr redaksiyanın aşağıdakı elektron ünvanına (th.journal@atmu.edu.az) 4 dildə (Azərbaycan, Türk, İngilis və Rus dillərində) təqdim edilir.

Guidelines for articles

1. The author's name, surname, workplace, e-mail address should be written on right top in bold "**B**".

2. The title of the article should be written in the middle of the text in the three language (if the article is written in English, Russian, and Turkish its title should be translated into the Azerbaijan language)

3. The article should contain a summary of 50-100 words in English (*abstract*), and 5-10 *key words* in three languages (if the article is written in English, Russian, and Turkish its abstract and key words should be translated into the Azerbaijan language).

4. The article should be typed in "Times New Roman", 12 pt.

5. The text should be typed in Microsoft Word program (2003/2007) on standard A4 paper with 2.5 x 2.5 cm margins on right and left sides, 1, 5 cm margins on top and foot.

6. The paragraph space should be "0" cm and line space "1"

7. Guideline samples on reference entries:

a) *the book*: Tahirli A. The translator of all Turks. Baku, 2011, p. 193

b) *the archive*: The State Archives of the Republic of Azerbaijan (SAAR), f. 3172, s.1, i. 2, v. 39;

c) *newspapers*: "Azerbaijan" newspaper, 1997, June 9;

d) *internet*: <http://jurnal.meclis.gov.az/news.php?id=390>, (27.11.2012)

8. Guideline rules for quotation: the number of items in the list of literature and the page of quotation from the works should be indicated.

Example: [5, p. 23]

9. The article should contain of 5-12 pages

10. The articles are presented the following e-mail address of the editorial (th.journal@atmu.edu.az) in 4 languages (Azerbaijan, Turkish, English and Russian)